



Ympäristöministeriö

LAUSUNTO

VN/16951/2020

kirjaamo.ym@gov.fi

14.1.2022

Dnro 021/2022

KESKIPITKÄN AIKAVÄLIN ILMASTOPOLITIIKAN SUUNNITELMA

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta. Ilmastolain (609/2015) mukaan valtioneuvosto hyväksyy keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan kerran vaalikaudessa.

Lain mukaan suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa esitetään, millä toimilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ja ilmastonmuutosta hillitään taakanjakosektorilla. Lisäksi esitetään päästökehitysarviot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä ja politiikkatoimien vaikutuksista tähän. Suunnitelman kattamalle taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöjä.

Ilmastosuunnitelman lähtökohtia ovat EU:n komission ehdottama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja Marinin hallitusohjelmassa määritellyt ilmastolinjaukset. Komission ehdotuksen mukaan Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Poronhoito on hiilijalanjäljeltään pieni, ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä lihantuotantomuoto, elinkeino ja kulttuuri pohjoisessa. Sen suora riippuvaisuus luonnosta ja sääolosuhteista tekee siitä haavoittuvan ilmastonmuutoksen mukanaan tuomien muutosten ja epävarmuuden edessä. Epävarmuutta ja haasteita lisäävät myös ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävät poliittiset toimenpiteet.

Suunnitelmien valmistelussa ja toimeenpanossa poronhoitoalueella on otettava huomioon, mitä poronhoitolaissa (848/1990) säädetään. Tämä tarkoittaa käytännössä mm. sitä, että poronhoidon edustajia pitäisi osallistaa suunnitelmien valmisteluun paremmin. Suunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden toteuttaminen edellyttää tiukkaa aikataulua, mikä on tarpeen ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, mutta aiheuttaa monia haasteita elinkeinolle, joka jo kamppailee ilmastonmuutoksesta aiheutuvien luonnon muutosten kanssa. Ilmastonmuutoksesta johtuvat ympäristömuutokset ja epävakaa sääilmiöt näkyvät jo nyt ja vaikuttavat voimakkaasti poroon ja poronhoitoon. Nämä tulevat vain lisääntymään. Poronhoito kuuluu pohjoisena elinkeinona haavoittuviin ryhmiin, se kärsii suorimmin ilmastonmuutoksen vaikutuksista, mistä syystä on kriittisen tärkeää, että elinkeino otettaisiin paremmin mukaan ilmastopolitiikan suunnittelussa. Ilmastonmuutoksen ja ilmastopolitiikan aiheuttamat muutokset poronhoitoalueella edellyttävät elinkeinon harjoittajilta paljon.

Poronhoidolla ei ole omaa ilmastonmuutokseen sopeutumisen ohjelmaa. Ohjelman luomiseen elinkeinon omista lähtökohdista tulisi osoittaa tukea ja resursseja. Elinkeinoon edustajia on pidettävä mukana ilmastopolitiikan toimenpiteitä suunniteltaessa, sillä nämä toimenpiteet vaikuttavat



elinkeinoon suoraan. Lain porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta (987/2011) kehittämisen tarve on arvioitava osana ilmastonmuutoksen sopeutumispolitiikkaa.

Poronhoito ja ilmastonmuutos

Syksyllä 2021 julkaistun IPCC:n ilmastoraportin mukaan ilmasto lämpenee eniten arktisilla alueilla, jopa kaksi kertaa enemmän kuin maapallolla keskimäärin, ja lämpeneminen on paljon nopeampaa kuin aiemmin. Raportin viesti on, että ilmaston lämpenemisen pysäyttämiseksi on kiire, ja toimia tarvitaan välittömästi.

Poronhoito on täysin luonnosta riippuvainen elinkeino, jolla on pitkät perinteet ja jonka ikimuistoinen nautintaoikeus, poronhoidon harjoittamisen oikeus, on todettu ja tunnustettu lainsäädännön tasolla (PHL 848/1990, 3 §). Poronhoidon taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen merkitys on suuri koko poronhoitoalueella. Poronhoitoalue kattaa noin kolmasosan Suomen pohjoisesta pinta-alasta, ilmasto- ja elinkeino-olosuhteet vaikuttavat siten suurella alueella. Ilmastonmuutoksesta johtuvat haasteet ovat myös erilaisia eri puolella poronhoitoaluetta.

Ilmastonmuutos vaikuttaa monin tavoin luonnon olosuhteisiin sekä luonnosta riippuvaisiin elinkeinoihin, kuten poronhoitoon. Ilmaston lämpenemisen myötä esimerkiksi talviolosuhteet pohjoisilla alueilla muuttuvat. Lumen tulon jälkeen esiintyvä lämpimien ja kylmien jaksojen vuorottelu saa aikaan maata peittävän jääkuoren. Tämän seurauksena porojen on vaikeampi päästä käsiksi talviravintoonsa, jäkäliin ja varpuihin. Talvisadannan lisääntyminen voi vaikuttaa myös siihen, ettei maa jäädy kunnolla, jolloin maan pintaan muodostuu hometta, jonka valtaamaa kasvillisuutta poro ei voi käyttää. Voi myös käydä niin, että lumihangesta tulee lyhyessä ajassa niin paksu ja raskas, etteivät porot fyysisesti kykene kaivamaan ravintoa sen alta. Näin ollen ilmaston lämpeneminen voi johtaa talven 2019–2020 kaltaisiin porotuhoihin entistä useammin. Ilmaston lämpeneminen vaikuttaa porojen ravinnonsaannin vaikeutumisen ja estymisen lisäksi esimerkiksi poronhoitotöiden onnistumiseen. Maastossa liikkuminen vaikeutuu talviolosuhteiden epävarmuuden vuoksi, esimerkiksi jäällä liikkuminen talvella on monin paikoin vaarallisempaa kuin ennen.

Ilmastopoliitiikan suunnitelman eri osa-alueet kytkeytyvät ja vaikuttavat poronhoitoon montaa eri kautta. Porojen hyvinvointi on koetuksella ilmastonmuutoksen vaikutusten vuoksi ja poronhoito on erityisen haavoittuva elinkeino näiden muutosten, mutta myös poliittisten toimenpiteiden mukanaan tuomien muutosten vuoksi.

Ilmastopoliitiikan suunnitelma: Uusiutuva energia ja luonnon monimuotoisuus

Pohjoisilla alueilla jatkuvasti lisääntyvän teollisen maankäytön vuoksi laajojen, yhtenäisten metsä- ja suojelualueiden merkitys poronhoidolle tärkeinä laidun- ja toiminta-alueina on korostunut ja korostuu ilmastonmuutoksen vuoksi entisestään. Tällaisten alueiden merkitys myös luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa on kiistaton. Jos jokin alue on talviolosuhteiden vuoksi käyttökelvoton porolaitumena, on tärkeää, että on alueita, mihin porot voivat siirtyä laiduntamaan. Esimerkiksi tuhotalvena 2019–2020 vanhat metsät pelastivat poroja siellä, missä niitä vielä oli jäljellä. Porot siirtyivät käyttämään loppuja jo joulukuussa, kun lumen alta kaivaminen ei enää ollut mahdollista. Normaalisti porot käyttävät niitä vasta maaliskuussa. Ilmastonmuutokseen sopeutuakseen poronhoito tarvitsee yhtenäisiä, rauhallisia laidunalueita.



Poronhoidon sopeutumista ilmastonmuutokseen edistäisi laidunalueiden ennallistaminen. Esimerkiksi kullankaivun, metsätalouden tai turvetuotannon toiminnan päättymisen jälkeen laidunalueita olisi palaamassa takaisin poronhoidon käyttöön. Tämän kaltaisten alueiden ennallistamisella on suora vaikutus hiilensidontaan, luonnon monimuotoisuuteen sekä poronhoidon resilienssiin ilmastonmuutoksen ja kilpailevien maankäyttömuotojen aiheuttamassa paineessa.

Kun ilmastonmuutoksen hillitsemiseen tähtääviä toimenpiteitä Suomessa toteutetaan, tulee ne toteuttaa niin, etteivät maankäytön muutoksille herkäät elinkeinot, kuten poronhoito, joudu kehityksen maksumiehiksi. Uusiutuvien energiantuotantomuotojen ja sähköistymisen voimakkaalla edistämällä on aina materiaalisia kytköksiä ja maan- ja alueidenkäytön suunnitteluun tulevia paineita. Uusiutuva sähkö ja akuteknologia tarkoittavat käytännössä mm. tuulivoimaloiden rakentamista ja kaivostoiminnan lisääntymistä. Tuulivoimarakentaminen on voimakasta ja voimistumassa myös poronhoitoalueella herättäen suurta huolta elinkeinon piirissä. Kun tuulivoimaa tavoitellaan kauas asutuksesta, sijoittuu se poronhoitoalueella aina väistämättä rauhallisille porolaidunalueille ja poronhoidon toiminta-alueille. Poronhoito menettää pala palalta näitä tärkeitä alueitaan ja elintila kapenee, samalla elinkeinon haavoittuvuus lisääntyy ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen vaikeutuu.

Jo tällä hetkellä poronhoitoalueella hankkeita suunnitellaan kestävämmän nopealla tahdilla, eikä elinkeinolla ole enää väistämisen mahdollisuuksia. Uusiutuvan energian tukeminen ei saa tapahtua elinkeinon ja kulttuurin harjoittamisen edellytyksiä ja säilymisen mahdollisuuksia rapauttaen.

Poronhoito on pohjoisen ekosysteemeihin erittäin hyvin sopeutunut elinkeino. Jo nykyisellään poro hillitsee ilmastonmuutosta pohjoisessa ja on mahdollista, että porolaidunnus kohoo pitkällä aikavälillä nykyistä merkittävämpään rooliin niin ilmastonmuutoksen hillinnässä kuin luonnon monimuotoisuuden suojelussa. On tutkittu, että porolaidunnus vähentää pusikoitumista, pitää tunturit avonaisina ja sitä kautta lisää merkittävästi säteilyn heijastumista takaisin ilmakehään lumipeitteisenä aikana. Porolaidunnus vaikuttaa myös maaperän hiilitaseen muutokseen. (Cohen ym. 2013, Bees ym. 2016, Rasmus ym. 2021.) Poro on yksi keskeinen tekijä, joka hidastaa tunturiluonnossa ilmaston lämpenemistä ja ilmastonmuutoksen lajien monimuotoisuutta kaventavia vaikutuksia. Poro auttaa arktisen luonnon monimuotoisuuden suojelussa lämpenevässä ilmastossa esimerkiksi estämällä pienten ja hitaasti kasvavien lajien katoamista (Kaarlejärvi ym. 2017, Vuorinen ym. 2017).

Ilmastopolitiikan suunnitelma: Ruoka

Poronhoito on vuosisatojen aikana pohjoisille leveyksille muovautunut ja sopeutunut elinkeino ja kulttuuri. Poro on perinteinen, mutta myös kestävä osa modernia ruokaturvaa ja alueen omavaraisuutta. Poro on lisäksi mitä keskeisin osa esimerkiksi saamelaiden ruoka-autonomiassa. Poronlihan ja muiden prototuotteiden monipuolinen hyödyntäminen tekee siitä pohjoisen kestävimpiä ruokakulttuureja, näiden muutospainneidenkin keskellä.

Ilmastoystävällinen ruokapolitiikka tukee poronhoidon jatkuvuutta ja ottaa huomioon sen erityispiirteet, kuten vaativat tuotanto-olosuhteet ja työturvallisuuden.

Ilmastopolitiikan suunnitelma: Sähköistyminen, työkoneet ja polttoaineet

Suunnitelmassa edistetään voimakkaasti liikenteen sähköistymistä ja fossiilisista polttoaineista luopumista. Fossiilisten polttoaineiden käyttö tulee kallistumaan entisestään. Polttoaineiden hinnan nousu näkyy myös muiden tuotantopanosten, kuten rehun ja lannoitteiden hintojen nousuna. Siirtymä



fossiilisista polttoaineista kestävämpiin vaihtoehtoeihin on kriittisen tärkeää toteuttaa alueellisesti toimivien, sosiaalisesti kestävien ja oikeudenmukaisien ratkaisuin.

Siirtyminen sähkökäyttöisiin koneisiin ei poronhoidossa ole nykyteknologialla mahdollista: sähköautot tai sähkökäyttöiset moottorikelkat ja mönkijät eivät sovellu koviin talvisiin työolosuhteisiin ja pitkiin etäisyyksiin. Sähköautojen tuotannon tukemisen rinnalle on nostettava myös muita hiilineutraalimpia polttoaineita. Biopolttoaineiden tuotantoa ja jakelua on nostettava.

Vaihtoehto fossiilisille polttoaineille poronhoidossa löytyy sähköistämistä nopeammin biopolttoaineista. Maastajoneuvo- ja autovalmistajia tulee kannustaa biopolttoainekäyttöisten koneiden tuotekehittelyyn. Samalla tulee kannustaa työkoneiden osien parempaan kulutuskestävyyteen ja materiaalien tehokkaampaan kierrätykseen. Valtio voisi kannustaa tuotannossa ja siirtymässä tuki- ja verotuskäytännöillä.

Jätevirtojen alueellisesti tehokkaampi kierrätys noudattaa kiertotalouden päämääriä. Olisi hyvä selvittää, kuinka mm. poroteurastamoiden jätteitä voitaisiin jo nykyisin hyödyntää esimerkiksi bioetanolin tuotannossa. Kotimaisen biopolttoainetuotannon, erityisesti esimerkiksi teollisuustuotannon jätteiden ja tähteiden kierrätyksestä tuotetun etanolin, lisääminen parantaisi Suomen energiaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta ja vähentäisi kokonaisuudessaan riippuvuutta fossiilista polttoaineista. Kotimaisen jäte- ja tähderaaka-aineista valmistetun etanolin päästövähennys fossiiliseen bensiiniin verrattuna laskettuna niin kutsutuista elinkaarenaikaisista päästöistä on jopa 80–90 %. (Autoalan tiedotuskeskus 2022.)

Yhteenveto

Sähköistymiseen ja uusiutuvien energiantuotantomuotojen lisäämiseen liittyy luonnonvarojen ja eritoten harvinaisempien mineraalien kysynnän ja sen myötä kaivosteollisuuden kasvu. Tämä lisää yhteensovittamispainetta myös poronhoitoalueella, alueilla, missä elinkeino on jo turhan ahtaalla. Kiertotalouden tavoitteiden mukaisesti materiaalivirtojen yhä parempaan kierrätykseen olisi panostettava uusien luonnonvarojen käyttöönoton sijaan. Sähköistymisen kustannukset ja vaikutukset on huomioitava monipuolisemmin suunnitelmia tehtäessä.

Biopolttoaineiden laajamittaisempi tukeminen ja käyttöönotto tukisi elinkeinon siirtymää hiilineutraaliustavoitteissa.

Paliskuntain yhdistys näkee suunnitelman kattotavoitteet myönteisinä ja tarpeellisina. Ilmastonmuutoksen hillitseminen hiilineutraaliuden tavoittelun ja päästöjen vähentämisen kautta turvaa osaltaan myös poronhoidon tulevaisuuden toimintaedellytyksiä. Tavoitteena on kuitenkin myös edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista. Poronhoidon resilienssiä ja sopeutumista edistäisi muusta maankäytöstä palautuvien laidunalueiden ennallistaminen. Samalla edistettäisiin hiilensidontaa ja tuettaisiin luonnon monimuotoisuutta. Porolaidunnus myös suoraan tukee arktisen luonnon monimuotoisuutta ja hidastaa ilmastonlämpenemistä. Näistä syistä poron hyvinvoinnin ja poronhoidon säilyttäminen osana pohjoisia ekosysteemejä olisi otettava pohjoisessa toteutettavan ilmastopolitiikan keskiöön.

Paliskuntain yhdistys painottaa, että suunnitelmat ja toimenpiteet tulee toteuttaa sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti siten, että poronhoito ja sen erityispiirteet otetaan huomioon ja sen toimintamahdollisuudet turvataan. Suunnitelma koskettaa laajasti koko poronhoitoaluetta, sen toteutuksessa olisi kuultava ja tehtävä yhteistyötä elinkeinon kanssa paremmin.



PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet

Autoalan tiedotuskeskus (2022). Biopolttoaineet. ks. [https://www.aut.fi/tieliikenne/polttoaineet_ja_kayttovoi-
mat/biopolttoaineet](https://www.aut.fi/tieliikenne/polttoaineet_ja_kayttovoi-
mat/biopolttoaineet)

Beest M, Sitters J, Ménard C, Olofsson J (2016). Reindeer grazing increases summer albedo by reducing shrub abundance in Arctic tundra. *Environmental Research Letters*, doi:10.1088/1748-9326/aa5128

Cohen J, Pulliainen J, Ménard C B, Johansen B, Oksanen L, Luojus K ja Ikonen J (2013). Effect of reindeer grazing on snowmelt, albedo and energy balance based on satellite data analyses, *Remote Sens. Environ.* 135, s. 107–17

Rasmus, Sirpa, Kumpula, Jouko, Landauer, Mia, Lehtonen, Ilari, Mettiäinen, Ilona, Sorvali, Jaana, Tuomenvirta, Heikki, Turunen, Minna (2021). Porotalouden sopeutuminen ilmastonmuutokseen – miten ilmastonmuutoksen haitalliset vaikutukset voidaan minimoida? Tutkimustiedon yhteenveto. CLIMINI-hankkeen väliraportti 2021

Kaarlejärvi, Elina, Eskelinen, Anu, Olofsson, Johan, Herbivores rescue diversity in warming tundra by modulating trait-dependent species losses and gains, *Nature Communications* (2017). DOI: 10.1038/s41467-017-00554-z, löytyy: <https://phys.org/news/2017-09-reindeer-grazing-tundra-diversity-climate.html#jCp>

Vuorinen KEM, Oksanen L, Oksanen T, Pyykkönen A, Olofsson J, Virtanen R. Open tundra persist, but arctic features decline – Vegetation changes in the warming Fennoscandian tundra. *Glob Change Biol.* 2017; 00:1-14. <https://doi.org/10.1111/gcb.13710>

sh/ma/ao